

L'estret camí cap al nord profund

Col·lecció Raigs globulars

(22)

R

Primera edició: febrer 2016

Títol original: *The narrow road to the deep north*

Copyright © 2013, Richard Flanagan

All rights reserved.

© de la traducció de l'anglès, Josefina Caball

© de la fotografia de Richard Flanagan, Colin MacDougall

© d'aquesta edició, Raig Verd Editorial, 2016

Disseny de la coberta: Noemí Giner

Il·lustració de la coberta: alademosca

Correctora: Maite Puig

Publicat per Raig Verd Editorial

Gran Via de les Corts Catalanes 514, 1r 7a, Barcelona 08015

www.raigverdeditorial.cat

 @Raig_Verd RaigVerd

Impressió: Estugraf

Dipòsit legal: B 410-2016

ISBN: 978-84-15539-91-9

BIC: FA, FJMS, 1FPJ

Impress a Espanya - *Printed in Spain*

La traducció d'aquest llibre es regeix pel contracte tipus proposat per ACE Traductores.

Raig Verd Editorial forma part de l'Associació d'editorials independents

Un cop llegit el llibre, si no el vols conservar, el pots deixar a l'abast d'altres, passar-lo a un company de feina o un amic a qui pugui interessar. En el cas de voler llençar-lo (cosa impensable), fes-ho al contenidor blau de reciclatge de paper.

L'editorial expressa el dret del lector a la reproducció total o parcial d'aquesta obra per a ús personal.

L'estret camí cap al nord profund

Richard Flanagan

Traducció de Josefina Caball

Raig verd
editorial

Per al presoner san byaku san jū go (335)

Mare, ells escriuen poemes.

Paul Celan

*L'abella eixia
de dins la peònia
amb recança.*

Masuo Bashô

1

Per què al principi de totes les coses sempre hi ha llum? Els primers records d'en Dorrigo Evans eren els d'una petita església inundada de sol i ell assegut allà dins amb la seva mare i la seva àvia. Era un edifici de fusta. La llum enlluernava i ell caminava amb pas insegur amunt i avall, entrant i sortint d'aquella llum acollidora i transcendent per tornar als braços de les dones. Unes dones que l'estimaven. Com si s'endinsés en el mar i tornés a la platja. Una vegada i una altra.

Beneït siguis, li diu la mare mentre l'abraça i el deixa anar. Beneït siguis, fill meu.

Això devia ser l'any 1915 o el 1916. Ell devia tenir un any o dos. Les ombres van venir més endavant, en forma d'avantbraç que s'aixecava mentre el seu contorn negre es movia amunt i avall a la claror greixosa d'un llum de querosè. En Jackie Maguire seia a la cuina fosca i petita de casa dels Evans i plorava. En aquells temps ningú plorava, tret de les criatures. En Jackie Maguire era un home gran, d'uns quaranta anys, potser més i tot, i procurava eixugar-se les llàgrimes de la cara gravada amb el revés de la mà. O potser era amb els dits?

En Dorrigo Evans només en recordava el plor. Era un so com el d'una cosa que es trenca. El ritme lent li recordava els cops sords que un conill atrapat clava contra el terra amb les

potes posteriors mentre el parany el va escanyant, l'únic so que havia sentit mai que s'hi assemblés. Tenia nou anys, havia entrat a casa perquè volia que la mare donés un cop d'ull a una butllofa de sang que tenia al dit gros, i no tenia gaires coses més amb què comparar aquell so. Abans només havia vist plorar un home gran una vegada, en una escena molt desconcertant, quan el seu germà Tom va tornar de França, de la Gran Guerra, i va baixar del tren. Aleshores en Tom va llançar el sac militar sobre la pols calenta de la via morta i, de sobte, va arrencar a plorar.

Mentre observava el seu germà, en Dorrigo Evans es va preguntar quins motius podia tenir un home gran per plorar. Més endavant, plorar va arribar a ser senzillament una afirmació dels sentiments, i els sentiments, l'única brúixola de la vida. Sentir es va posar de moda, les emocions van esdevenir un teatre en el qual els actors eren persones que ja no sabien qui eren fora de l'escenari. En Dorrigo Evans viuria prou temps per veure tots aquests canvis. I recordaria un temps en què plorar feia vergonya. Un temps en què tothom temia el plor perquè era senyal de feblesa. Perquè portava problemes. Viuria prou temps per veure persones lloades per coses que no eren dignes de lloança, només perquè la veritat feria els sentiments.

Aquella nit que en Tom va tornar a casa van cremar el kàiser en una foguera. En Tom no va dir res de la guerra, ni dels alemanys, ni del gas, ni dels tancs, ni de les trinxeres de què tots havien sentit parlar. No va dir res de res. El que sent un home no sempre es correspon amb el que és la vida. De vegades no es correspon amb gairebé res. En Tom es limitava a mirar fixament les flames.

2

Un home feliç no té passat, mentre que un home infeliç no té res més. A la vellesa, en Dorrigo Evans no sabia si aquesta frase l'havia llegida o si l'havia inventada ell. Inventada, barrejada i descomposta. Descomposta inexorablement. De roca a grava, a pols, a fang, a roca, i així va el món, com solia dir la seva mare quan li demanava explicacions o raons de per què les coses eren així o aixà. El món és així, deia. És així i prou, fill. En Dorrigo havia volgut fer saltar un roc d'un aflorament per construir un fort i llavors un roc més gros li havia caigut sobre el dit gros i li havia fet sortir una butllofa plena de sang sota l'ungla, que ara li feia zub-zub.

La seva mare el va asseure a la taula de la cuina, al punt on la claror del llum era més intensa i, esquivant la mirada estranya d'en Jackie Maguire, va aixecar el dit del seu fill cap a la llum. Entre sanglots, en Jackie Maguire va posar-se a parlar. La setmana abans, la seva dona havia pujat al tren de Launceston amb el fill petit i no havia tornat.

La mare d'en Dorrigo va agafar el ganivet de trinxar la carn. Al llarg del tall s'hi veien restes cremoses de greix de xai coagulat. Tot seguit va enfonsar la punta del ganivet en les brases de la cuina econòmica. Llavors es va enlairar una petita espiral de fum que va omplir la cuina d'una olor de xai

socarrat. Va enretirar-ne el ganivet, que tenia la punta vermella i lluent de guspises de pols candent i brillant, una imatge que a en Dorrigo li va semblar màgica i alhora esfereïdora.

No et belluguis, va dir la mare, aferrant-li la mà amb tanta força que el va sobtar.

En Jackie Maguire explicava que havia agafat el tren del correu fins a Launceston per buscar-la, però que no l'havia trobada enlloc. Mentre en Dorrigo Evans mirava, la punta roent li va tocar l'ungla i va començar a fer fum mentre la seva mare li foradava la cutícula. El nen va sentir que en Jackie Maguire deia:

Ha desaparegut de la faç de la terra, senyora Evans.

I el fum va deixar pas a un petit doll de sang fosca que brollava del dit gros, i el mal de la butllofa i el terror que li feia el ganivet de trinjar carn roent se'n van anar.

Au, vés, li va dir la mare, empenyent-lo suaument perquè baixés de la taula. Au, vés-te'n, nen.

Ha desaparegut!, va repetir en Jackie Maguire.

Tot això passava quan el món era gran i l'illa de Tasmània encara era el món. I dels nombrosos i remots reductes de l'illa, pocs eren més remots i oblidats que Cleveland, el poblet d'unes quaranta ànimes on vivia en Dorrigo Evans. Era un antic poble de postes del temps dels convictees que havia anat a menys i havia caigut en l'oblit, i que ara sobrevivia com a apartador ferroviari; un grapat d'edificis georgians decadents i quatre casetes de fusta amb porxo disseminades, refugi per a tots els qui havien resistit a un segle d'exili i pèrdua.

Amb un fons de boscos d'eucaliptus i de mimoses que onejaven i dansaven empesos per l'aire calent, el poble era calorós i dur a l'estiu, i dur, molt dur, a l'hivern. Encara no hi havia arribat ni l'electricitat ni la ràdio, i tot i que eren als anys vint, semblava ben bé que visquessin al final i fins i tot a mitjan segle XIX. Molts anys més tard, en Tom, que no era gens propens a l'al·legoria, però potser empès, o si més no això havia pensat aleshores en Dorrigo, per la seva pròpia mort imminent i per la por que solen tenir els vells —que tota vida només és una

al·legoria i que la vida de debò no és en aquest món— va dir que era com la llarga tardor d'un món moribund.

El seu pare treballava en el manteniment del ferrocarril i la família vivia en una casa de fusta dels Ferrocarrils del Govern de Tasmània, vora les vies. A l'estiu, quan no hi havia aigua, en treien galledes d'un dipòsit muntat per a les locomotores de vapor. Dormien tapats amb pells de pòssums que caçaven amb paranys i vivien bàsicament de conills que atrapaven amb paranys, de ualabis que caçaven amb l'escopeta, de patates que plantaven i de pa que es feien ells mateixos. El seu pare, que havia sobreviscut a la crisi de l'última dècada del segle XIX i havia vist morir gent de gana pels carrers de Hobart, no se sabia avenir de la sort que havia tingut d'haver anat a parar en aquell paradís per als obrers. Els dies que no era tan optimista deia: Vius com un gos i mors com un gos.

En Dorrigo Evans coneixia en Jackie Maguire dels dies de vacances que passava amb en Tom. Per anar a casa seva pujava a la part posterior del carro d'en Joe Pike i anava des de Cleveland fins al trencall de la vall de Fingal. Mentre la Gracie, l'euga de tir d'en Joe Pike, avançava trotant dòcilment, en Dorrigo es gronxava cap endavant i cap enrere i s'imaginava que es transformava en una d'aquelles branques dels sinuosos eucaliptus que s'enlairaven com dits cap a l'immens cel blau. Sentia l'olor de l'escorça humida i de les fulles seques i observava les colles de cotorres mesqueres, verdes i vermelles, que xerraven enfilades ben amunt. Absorbia els cants dels caragolets i dels menjamels, els xiulets dels botxins grisos esquixats del clop-clop regular de la Gracie i dels grinyols i cruixits dels tirants de cuir, dels braços de fusta i de les cadenes de ferro del carro; un univers de sensacions que retornava en somnis.

Avançaven per l'antiga carretera de les diligències, deixant enrere la casa de postes, que havia hagut de plegar per culpa del ferrocarril i que ara era un edifici desmarxat, gairebé ruïnós, on vivien unes quantes famílies empobrides, com la d'en Jackie

Maguire. Molt de tant en tant, un núvol de pols anunciava l'arribada d'un automòbil, i la mainada sortia del bosc i de la casa de postes i empaitava el núvol estrepitós fins que els cremaven els pulmons i els pesaven les cames com si fossin de plom.

Al trencall de la vall de Fingal, en Dorrigo Evans baixava del carro, deia adéu a en Joe i a la Gracie i es posava a caminar cap a Llewellyn, un poble que es distingia principalment perquè encara era més petit que Cleveland. Un cop era a Llewellyn, continuava en direcció nord-est travessant cledes i, orientant-se amb el Ben Lomond, l'immens massís cobert de neu, passava pel bosc i es dirigia cap a la regió nevada de darrere el Ben, on en Tom caçava pòssums amb paranys, alternant dues setmanes seguides de treball amb una de descans. A mitja tarda arribava a casa d'en Tom, una balma arrecerada en una colzada sota una carena. La balma era una mica més petita que la cuina adossada de casa seva, i en el punt més alt, en Tom havia d'acotar el cap per estar-s'hi dret. S'estrenyia com un ou a cada punta, i l'entrada quedava protegida per una cornisa, cosa que permetia tenir un foc encès tota la nit per escalfar la balma.

De vegades en Tom, que aleshores tenia poc més de vint anys, donava feina a en Jackie Maguire. A la nit, amb la bona veu que tenia, solia cantar una cançó o dues. I després, a la claror del foc, en Dorrigo llegia en veu alta números vells de la revista *The Bulletin* i del diari *Smith's Weekly*, que constituïen la biblioteca dels dos caçadors de pòssums, a en Jackie Maguire, que no sabia llegir, i a en Tom, que deia que en sabia. Els agradava especialment que els llegís la pàgina del consultori sentimental, o les balades dels boscos australians, que ells trobaven *enginyoses* i de vegades *molt enginyoses*. Al cap d'un temps, en Dorrigo va començar a memoritzar altres poemes d'un llibre de l'escola titulat *El parnàs anglès* i també els recitava. El que més els agradava era el poema «Ulisses» de Tennyson.

Amb la cara gravada i somrient, a la claror del foc, lluent i brillant com un púding de pruna acabat de fer, en Jackie Ma-

guire deia: Oh, els d'abans! Sabien enllaçar les paraules amb més força que la que té una trampa quan escanya un conill!

En Dorrigo no va dir res a en Tom del que havia vist una setmana abans que la dona d'en Jackie Maguire desaparegués: el seu germà amb la mà per sota de les faldilles d'ella —una dona menuda i apassionada, d'una morenor exòtica—, que es repenjava contra el corral de les gallines de darrere la casa de postes. El seu germà tenia la cara arran del coll de la dona. Sabia que la petonejava.

Durant molts anys, en Dorrigo va pensar sovint en la dona d'en Jackie Maguire, el nom de la qual no va saber mai, el nom de la qual era com el menjar que somiava cada dia als camps de presoners de guerra —hi era i no hi era, una cosa que li burxava el cap i que sempre s'esvaïa en el moment que allargava la mà per agafar-la. I al cap d'un temps, ja no hi pensava tan sovint; i al cap de més temps, ja no hi va pensar més.

3

En Dorrigo va ser l'únic de la seva família que va fer l'examen del graduat escolar en acabar la primària, als dotze anys, i que, per tant, va rebre una beca per estudiar a l'institut de Launceston. Era més gran que els nens del seu curs. El primer dia de classe, a l'hora de dinar, va anar a parar al pati de dalt, com en deien, una esplanada d'herba morta i pols, escorça i fulles amb uns quants eucaliptus en un extrem. Des d'allà va observar els grans de tercer i de quart, alguns amb patilles, uns nois que ja tenien la musculatura d'un home fet, mentre formaven dues files irregulars i s'empentaven i empenyien, movent-se com si fessin alguna mena de dansa tribal. Aleshores va començar la màgia del joc de xutar i atrapar. Un noi xutava la pilota des de la seva fila cap a l'altra fila situada a l'altre costat del pati. Els nois d'aquella fila arrencaven a córrer tots junts cap a la pilota i, si la pilota baixava alta, saltaven enlaire per atrapar-la. I per més violenta que fos la lluita per la parada al vol, el qui ho aconseguia de sobte era venerat per tots. I per a ell, el botí: la recompensa de xutar la pilota altra vegada cap a l'altra fila, i llavors tot tornava a començar.

I això va durar tota l'hora de dinar. Naturalment, dominaven els grans, perquè eren els qui feien més parades al vol i els qui podien fer més xuts. Alguns dels petits van aconseguir

fer unes quantes parades al vol i xuts, però la majoria, només una o cap.

En Dorrigo es va estar tota l'hora de dinar d'aquell primer dia mirant aquell joc. Un altre nen de primer li va dir que calia fer almenys segon per poder participar-hi, perquè els grans eren massa forts i massa ràpids i, sense miraments, clavaven cops de colze al cap, o cops de puny a la cara o cops de genoll a l'esquena per desempallegar-se dels contraris. En Dorrigo es va fixar que uns quants dels petits rondaven per darrere els jugadors, preparats per recuperar la pilota, que, de tant en tant, pujava massa alta, per sobre de la melé.

El segon dia, s'hi va afegir. I el tercer dia, quan era darrere el paquet de davanters va veure per damunt les espatlles dels jugadors que la pilota d'un xut d'allunyament queia balancejant cap a ells. Durant uns instants va quedar suspesa sota el sol, i aleshores ell va comprendre que havia d'atrapar-la. Sentia l'olor de les formigues roges dels eucaliptus i va notar que les ombres primes com cordes de les seves branques s'allunyaven quan va arrencar a córrer cap al paquet de jugadors. El temps es va alentir, i va trobar tot l'espai que necessitava en el punt d'aglomeració cap al qual ara es precipitaven els nois més alts i fermes. Va adonar-se que la pilota que penjava del sol era seva i que l'única cosa que havia de fer era saltar enlaire. Només tenia ulls per a la pilota, però va intuir que no ho aconseguiria corrent a la velocitat que corria i, llavors va fer un bot, ensopegant al mateix temps l'esquena d'un noi amb els peus, i les espatlles d'un altre amb els genolls, i va enlairar-se cap a la llum enlluernadora del sol, per damunt dels altres nois. Al punt culminant de la lluita, amb els braços ben estirats cap amunt, va sentir que la pilota li arribava a les mans i llavors va saber que ja podia començar a baixar i apartar-se del sol.

Estrenyent la pilota amb totes dues mans contra el pit, va caure d'esquena a terra amb un cop tan fort que gairebé se li va tallar la respiració. Agafant aire a batzegades, es va aixecar

i es va quedar plantat sota la llum, aguantant la pilota ovalada, preparant-se per entrar en un món més gran.

Va recular fent tentines, la melé es va obrir per deixar un espai respectuós al seu voltant.

Qui collons ets, tu?, va preguntar un dels grans.

En Dorrigo Evans.

Això ha sigut excepcional, Dorrigo. Ara et toca xutar.

L'olor de l'escorça d'eucaliptus; la llum intensa i blava del migdia tasmaniana, tan forta que havia de mig aclucar els ulls perquè no se li enceguessin; l'escalfor del sol sobre la pell tensa; les ombres ben perfilades i curtes dels altres; la sensació de trobar-se en un llindar, d'entrar feliç en un univers nou mentre que el vell encara li era conegut, accessible i no perdut del tot: de totes aquestes coses n'era conscient en Dorrigo, com ho era de la pols i la calor, de la suor dels altres nois, de les rialles, de l'estranya i pura alegria d'estar amb els altres.

Xuta! va sentir que cridava algú. Xuta, collons, abans que soni el timbre i s'acabi el temps.

I des del racó més amagat del seu interior, en Dorrigo Evans va comprendre que tota la seva vida havia estat un viatge per arribar fins a aquell punt en què, durant uns instants, s'havia enlairat cap al sol i que, a partir d'ara, seria un viatge que l'allunyaria d'aquell punt. Res no tornaria a ser mai tan real, per a ell. La vida no va tenir mai més tant de sentit.